

УДК [256:281.96УГКЦ:364.044.24]"182/183"

DOI: 10.33402/ukr.2021-34-50-67

Марта ОНИСЬКІВ

кандидат історичних наук

молодший науковий співробітник відділу історії середніх віків

Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4484-7548>

e-mail: MartaMn9@gmail.com

ФОНД ДОПОМОГИ ВДОВАМ І СИРОТАМ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКИХ СВЯЩЕННИКІВ: ЗАСНУВАННЯ ТА ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ НА ПОЧАТКУ ДІЯЛЬНОСТІ

Першу інституцію, яка повинна була полегшити становище вдів і сиріт греко-католицьких священників Львівської архієпархії, досліджено з погляду причин її заснування: як необхідності допомогти потребуючим, так і політики центральної влади щодо вбогих та парафіяльного духовенства.

Встановлено, що заснування фонду погоджено на синоді 1821 р., а цісар затвердив восени 1823 р. Проаналізовано перший статут цієї інституції, у якому описано основні джерела її фінансування: добровільні пожертви священників і патронів Церкви, а також відсотки від позики внесків.

Визначено кількість священничих вдів і сиріт на момент заснування фонду. Вказано грошову допомогу, на яку вони могли розраховувати, та наскільки вона була значущою. З'ясовано, що вдови отримували різну суму грошей, що залежало від часу вислуги чоловіка: старші їмості – більше, а молодші – менше. Встановлено, що більше їй довше виплачували кошти сиротам-хлопцям, порівняно зі сиротами-дівчатами. Зазначено причини цього.

Проаналізовано засади функціонування фонду, яким завідували обрані комісари. Встановлено, що їхня каса та канцелярія перебували при митрополичій кафедрі у Львові, а на місцях за збір і фіксування пожертв відповідали два капелани, яких вибирали раз на рік. Опубліковано й проаналізовано зразки документів, які вони мали вести.

Ключові слова: Фонд допомоги вдовам і сиротам греко-католицьких священників, Львівська архієпархія, статут, їмость, вдова, сирота, пожертви, виплати.

Опіка над особами, які втратили джерело засобів до існування, зокрема фінансових, не була відкриттям рубежу XVIII–XIX ст. – фонди, шпиталі, будинки для убогих закладали й раніше. А деякі цехові товариства, серед них гірників, ще в середньовіччі мали братські каси, які забезпечували виплати вдовам і сиротам

своїх майстрів¹. Проте в Галичині питання допомоги бідним винесли на офіційний загальнодержавний рівень саме після входження її до складу земель Габсбургів². Тоді ж виникла ідея заснування першого фонду допомоги вдовам та сиротам греко-католицьких священників.

Мета розвідки – з'ясувати причини заснування першої інституції, покликаної допомогти вдовам і сиротам парохів Львівської греко-католицької архієпархії, а також особливості її роботи на початку діяльності й розмір допомоги, на яку могли розраховувати овдовілі їмості та їхні діти.

Фонд допомоги вдовам і сиротам греко-католицьких священників не був об'єктом окремого дослідження. Про нього писали Наталія Колб³ та Марта Богачевська-Хомяк⁴, проте їхні розвідки стосуються кінця XIX ст., а не початків діяльності фонду. Ті ж науковці, які писали про благодійні фонди, притулки, сиротинці, страхові установи Галичини, не згадували про вдовичо-сирітський фонд греко-католицьких священників⁵. Саме тому дослідження зосереджене на аналізі наявного джерельного матеріалу: першого статуту фонду, затвердженого 1823 р.⁶; статистичних матеріалів (опрацьовано дані за 1820–1821 рр.⁷, оскільки тільки ці збереглися за перше десятиліття діяльності); інструкціях із ведення каси та документації фонду на місцях за 20-ті – початок 30-х років XIX ст.⁸; листах із деканатів Львівської архієпархії цього ж періоду⁹.

Цілком закономірно, що основною метою фонду була допомога вдові священника, становище якої ставало справді скрутним після смерті чоловіка. Їмось втрачала не тільки єдиного годувальника сім'ї, а й право жити на церковній землі та користати з прибутків парафії. Відповідно до конституції (рішення) Генерального деканського собору 1750 р., існувала практика, коли вдова залишалася на землях парафії доти, доки та була вакантною. Проте ця конституція священникам, які тимчасово опікувалися осиротілою парафією, дозволила «обробляти церковні

¹ Broński K. Rozwój systemu ubezpieczeń społecznych w Galicji w XIX wieku (zarys problematyki). *Zeszyty naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie*. Kraków, 2010. Nr 824. S. 8.

² Łapot M. Żydowska opieka nad dzieckiem sierocym w Galicji w XIX i na początku XX w. (do 1914 r.). *Prace naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Seria Pedagogika*. Częstochowa, 2004. Z. XIII. S. 61.

³ Колб Н. «З Богом за Церкву і вітчизну»: греко-католицьке парафіяльне духовенство в Галичині у 90-х роках XIX століття. Жовква: Місіонер, 2015. 372 с., іл.

⁴ Богачевська-Хомяк М. Білим по білому. Жінки у громадському житті України. 1884–1939. Львів: Вид-во УКУ, 2018. 520 с. + 20 іл.

⁵ Дзюбинська Х. Опіка і виховання дітей-сиріт у діяльності асоціацій і приватних фондів Польщі в XIX ст. *Порівняльно-педагогічні студії*. Умань, 2013. № 4 (18). С. 13–19; Broński K. Rozwój systemu ubezpieczeń społecznych w Galicji... S. 5–24; Domańska J. Dobroczynność względem sierot na ziemiach polskich do 1918 roku. *Biuletyn Historii Wychowania*. Poznań, 2011. Nr 27. S. 19–31; Łapot M. Żydowska opieka nad dzieckiem sierocym w Galicji w XIX i na początku XX w. (do 1914 r.). *Prace naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Seria Pedagogika*. Częstochowa, 2004. Z. XIII. S. 57–73.

⁶ Центральний державний історичний архів України, м. Львів (далі – ЦДІАЛ України). Ф. 201 (Греко-католицька митрополича консисторія, м. Львів). Оп. 3 (Фонд допомоги вдовам та сиротам священників). Спр. 1. Арк. 1–2 зв.

⁷ Там само. Арк. 2; Спр. 57. Арк. 2 зв.–3.

⁸ Там само. Спр. 1. Арк. 36–48; Спр. 38. Арк. 1–10.

⁹ Там само. Спр. 1. Арк. 57–100; Спр. 8. Арк. 12–91; Спр. 9. Арк. 1–16.

грунти, засіваючи їх і збираючи з них урожай, будучи зобов'язаними вчасно віддавати столовий [податок]». Окрім цього, вони отримували й додаткові церковні прибутки, на які вдова не мала права¹⁰.

Ідею заснування фонду активно обговорювали наприкінці XVIII – на початку XIX ст., а тому варто звернути увагу на тогочасну суспільно-політичну ситуацію, яка могла вплинути на закладення цієї інституції. У 1772 р. Галичина опинилася у володінні австрійських Габсбургів і її не оминули реформи, котрі тодішні монархи провадили в дусі «освіченого абсолютизму». Зокрема, серед численних ухвал та патентів Йосифа II (Joseph II) було достатньо спрямованих на полегшення становища вбогих. Наприклад, у 1774 р. він видав ухвалу про заснування громадських шпихлрів (сховищ зі збіжжям для найбідніших верств населення) в Галичині¹¹. А патенти (укази) «Patent Juden-Ordnung» (1786) та «Patent wegen Verpflegung der wahren Armen» (1789) наклали на парафіяльні уряди обов'язок опіки над бідними. Водночас фінансову допомогу їм повинна була надавати й адміністрація гмін¹².

Крім того, саме на початок XIX ст. припало заснування величезної кількості благодійних товариств у Галичині, частина з яких набула форм інституційної опіки. Наприклад, тоді почало працювати Польське товариство добродійності¹³, Інститут бідних християн у Львові, Товариство дам добродійності, Галицький провінційний фонд інвалідів тощо¹⁴. У першій половині XIX ст. усі ці заклади переважно утримувалися завдяки публічній допомозі гміни чи окремих осіб. Проте частина людей, які опинилися у критичній фінансовій ситуації, сприймала таку допомогу як приниження їхнього соціального статусу. Відтак виникла потреба в інституційному вирішенні цього питання. Тому для осіб, які працювали у приватному секторі, почали створювати окремі недержавні пенсійні фонди¹⁵. Наприклад, у 1841 р. такий заклали для акторів і суфлерів театру графа Скарбка у Львові¹⁶. Варто зазначити, що тоді працівники державної служби Австрійської імперії могли розраховувати на пенсійну систему, яка ґрунтувалася на виплатах із бюджету¹⁷.

Заснування Фонду допомоги вдовам і сиротам греко-католицьких священників могло бути не тільки результатом загальних суспільно-політичних процесів, а й ініційоване владою. Політика «освіченого абсолютизму» Габсбургів мала на меті піднести роль світського клиру, адже його представники були сполучною

¹⁰ Собори Львівської єпархії XVI–XVIII століть / упоряд. та іст. нарис І. Скочиляса. Львів: Видво УКУ, 2006. С. 307.

¹¹ Панфілова Т. Соціально-економічні та національно-політичні реформи в Австрійській імперії на зламі XVIII–XIX ст. та їх вплив на зародження структур українського громадянського суспільства. *Історичні студії Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. Луцьк, 2013. Вип. 9–10. С. 32–33.

¹² Łapot M. Żydowska opieka nad dzieckiem sierocym... S. 61.

¹³ Domańska J. Dobroczynność względem sierot na ziemiach polskich do 1918 roku... S. 27.

¹⁴ Szematyzm Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem na rok 1877. Lwów, 1877. S. 597, 618, 655.

¹⁵ Broński K. Towarzystwo Wzajemnych Ubezpieczeń Urzędników Prywatnych we Lwowie jako podmiot ekonomii społecznej (zarys problematyki). *UR Journal of Humanities and Social Sciences*. 2020. Nr. 1 (14). S. 45–46.

¹⁶ Szematyzm Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem na rok 1877. Lwów, 1877. S. 646.

¹⁷ Broński K. Towarzystwo Wzajemnych Ubezpieczeń Urzędników Prywatnych we Lwowie... S. 45–46.

ланкою між державними органами й вірними на місцях. Саме тому австрійська влада активно працювала над піднесенням рівня освіченості та покращенням матеріального становища греко-католицького духовенства¹⁸. Сироти і вдови священників були невід'ємною складовою світського клиру, тому допомога їм була елементом церковної політики Габсбургів. Про це свідчить те, що заснування фонду затвердив Франц II 1 жовтня 1823 р. А 9 листопада цього ж року він видав декрет, висловивши «задоволення тими, хто заклав фонд»¹⁹. Проте на це вплинуло й тогочасне законодавство – до 1867 р. добротинні чи страхові товариства можна було закладати лише з дозволу влади²⁰.

Від початку існування фонд становий, тобто призначений винятково для вдів і сиріт, які належали до стану, у покращенні матеріального становища якого була зацікавлена австрійська влада. Якщо спочатку цю становість підтримала центральна влада, то пізніше її намагалось зберегти саме греко-католицьке духовенство. Наприклад, 1833 р. постало питання про майбутнє фонду: пропонували або його реорганізувати, або ліквідувати. Першою причиною цього було дуже повільне поповнення його каси. Другою – затвердження у 1832 р. Загального інституту допомоги вдовам та сиротам Галичини²¹. Відповідно виникло питання: чи варто зберігати становий фонд, якщо можна вступити до загального? Більшість греко-католицьких священників виступили за збереження свого фонду, який має «від цивільного відокремлений бути»²², обіцяючи активніше складати пожертви на нього²³. При цьому деякі парохі не заперечували можливості вступу греко-католицького духовенства до загального інституту. Але це була особиста справа кожного²⁴, а не стану.

Намагання зберегти несвітськість фонду активно відбувалося в середині XIX ст. під час дискусій священників щодо діяльності цієї інституції. Так, у 1851 р. постало питання: чи виплачувати допомогу вдові пароха, якщо вона вийде заміж удруге, але за світську особу і знову повдовіє? Більшість вважала, що потрібно²⁵. Проте частина вимагала, щоб такі вдови відповідали певним критеріям, зокрема, щоб «від батьків священничого статусу поход[ила]»²⁶. До того ж, у 1863 р. греко-католицьке духовенство обговорювало нові джерела поповнення фонду. Серед запропонованих комісією було: майбутній священник «повинен бути зобов'язаний ... складати до

¹⁸ Ададуrow В. Світ політичних поглядів Антонія Ангеловича: Документи до вивчення феномену імперської ідентичності серед духовенства Галичини наприкінці XVIII – на початку XIX ст. *Наукові записки УКУ*. Львів, 2010. Ч. 2: Історія, вип. 1. С. 303. Багато унійних парохів рубежу XVIII–XIX ст. були молоосвіченими (дехто не вмів читати кирилицею) (Сірополько С. Історія освіти в Україні. Київ: Наукова думка, 2001. С. 497) та своїм стилем життя і поведінкою мало відрізнялися від селян. Окрім того, що могли орати поряд із ними (Назарко І. Київські і Галицькі митрополити: Біографічні нариси (1590–1960). Рим: oo. Василяни, 1962. Т. XIII. С. 162.), їх часто бачили в корчмі (Крижанівський О., Плохий С. Історія церкви та релігійної думки в Україні: навч. посібник: у 3-х кн. Київ: Либідь, 1994. Кн. 3: Кінець XVI – середина XIX століття. С. 250). Саме тому сприйняття священника в цей час не завжди було позитивним.

¹⁹ ЦДІАЛ України. Ф. 201. Оп. 3. Спр. 1. Арк. 2 зв.

²⁰ Broński K. Rozwój systemu ubezpieczeń społecznych w Galicji... S. 8.

²¹ ЦДІАЛ України. Ф. 201. Оп. 3. Спр. 9. Арк. 17.

²² Там само. Спр. 8. Арк. 76 зв.

²³ Там само. Арк. 12, 30, 32, 40 зв., 70, 75–77, 79 зв., 87–87 зв., 91–91 зв., 93–93 зв. Спр. 9. Арк. 6.

²⁴ Там само. Арк. 40.

²⁵ Там само. Спр. 4. Арк. 27–27 зв.

²⁶ Там само. Арк. 28.

того священничих вдів і сиріт фонду ..., бажачучи одружитися з особою світського стану, по 100 з[олотих] р[инських]»²⁷. Цікаво, що духовенство тих деканатів, відповіді яких збереглися, не мало нічого проти такого джерела поповнення фонду²⁸.

Зважаючи на намагання утримати фонд у межах священничого стану, можна частково переосмислити думки Марти Богачевської-Хом'як та Ярослава Грицака про цю інституцію. Перша дослідниця зауважує, що фонд став прототипом громадських організацій, які українці почали активно засновувати в Галичині в кінці XIX ст.²⁹. Водночас Я. Грицак зазначає, що «він [фонд – М. О.] був однією з перших організацій, через яку священники залучалися до громадської праці. З неї постала нова греко-католицька церква, зі священниками, які не лише виконували свої священні обов'язки, але й займалися активною громадською діяльністю – й одне було пов'язано з другим»³⁰. Справді, завдяки участі у фонді греко-католицьких священників залучили до громадської роботи. Щобільше, автори статуту переконували, що самі парохі були готові до неї. Вони неодноразово наголошували, що фонд заснували винятково з ініціативи клиру: «... з усіх деканатів [Львівської архієпархії] подано у році 1820 і 1821 письмові заяви, щоб фонд допомоги вдовам і сиротам священників через добровільні внески був створений»³¹. Окрім того, для підтвердження готовності й бажання парохів допомогти вдовам та сиротам у статуті згадали і про пожертви для фонду, які священники внесли ще до його офіційного заснування. Серед них був удівець Василь Гарбачевський, парох в Опришівцях Станіславівського деканату, який у 1815 р. пожертвував на фонд 50 золотих дукатів. А у 1822 р. овдовілий і бездітний парох с. Новиця Калуського деканату Павло Крайковський надав майбутньому фонду 100 зол. рин.³² Проте треба розуміти, що громадська праця священників, завдяки участі в цьому фонді, обмежувалася тільки представниками їхнього стану, а не поширювалася на всю тогочасну греко-католицьку спільноту Галичини, зокрема селян і міщан.

У Львівській єпархії питання допомоги сиротам греко-католицьких священників почали централізовано вирішувати в кінці XVIII ст. Саме тоді, у 1790 р., у конституцію (рішення) собору цієї єпархії помістили пункт, який стосувався допомоги сиротам парохів. Зокрема, від священників вимагали передчасно укласти заповіт і призначити його виконавця. Саме він мав подбати, щоб сироту не скривдили, адже весь пожиток пароха після його смерті переходив до священника-наступника³³.

Усе ж це не вирішило проблем ієрархії-вдови та її малолітніх дітей. Саме тому ще на початку XIX ст. серед греко-католицького духовенства зародилася ідея заснування фонду допомоги вдовам і сиротам священників. У Львівській єпархії цю ініціативну

²⁷ ЦДІАЛ України. Ф. 201. Оп. 3. Спр. 9. Арк. 35. Це була досить велика сума на той час, адже конгруа каплана (мінімальний, забезпечений законодавчо, дохід священника) становила тоді 210 золотих ринських (Там само. Арк. 30–30 зв.).

²⁸ Там само. Арк. 39–41.

²⁹ Богачевська-Хом'як М. Білим по білому: Жінки у громадському житті... С. 120–121.

³⁰ Промова Ярослава Грицака на врученні почесного докторату Honoris causa Марти Богачевській-Хом'як. URL <https://ucu.edu.ua/news/promova-yaroslava-hrytsak-na-vruchenni-pochesnoho-doktora-marti-bohachevskij-homyak/?fbclid=IwAR3lccYCqPCWKhUnhpM-u28RupCrgcC3ybibiMBDloe6hswDm-TQ9ht1xTA>

³¹ ЦДІАЛ України. Ф. 201. Оп. 3. Спр. 1. Арк. 1.

³² Там само. Арк. 1 зв.

³³ Собори Львівської єпархії XVI–XVIII століть... С. 322.

хотіли реалізувати за часів єпископа Михайла Скородинського. Це зазначено у вступі до першого статуту Фонду допомоги вдовам і сиротам греко-католицьких священників. Там же пояснено, що його заснування відтермінувала передчасна смерть М. Скородинського в 1805 р. і наступні «нещасні обставини»³⁴. Під останніми, очевидно, мали на увазі наполеонівські війни та клопотання греко-католицького духовенства Австрійської імперії про відновлення Галицької митрополії³⁵.

Остаточо у Львівській архієпархії фонд вдалося закласти 24 червня 1821 р., коли його створення й особливості функціонування погодили на дієцезіальному синоді у Львові. Після цього підготували статут, де чітко розписали засади функціонування.

Перший статут був актуальним щонайменше впродовж першого десятиліття діяльності цієї інституції³⁶. Відповідно до нього, фонд мав отримувати кошти із семи джерел. Перший і найголовніший – щорічні добровільні пожертви священнослужителів. При цьому священник сам повинен був визначати їхній розмір, відповідно до своєї фінансової змоги³⁷. Отож на початку існування фонд не був страховою організацією. Від парохів не вимагали вносити визначену суму, а наявність чи відсутність пожертв окремого священника не впливала на виплати його овдовілій сім'ї.

Автори статуту підраховали, що капітал, достатній для забезпечення священних удів, повинен становити мінімум 167 660 зол. рин.³⁸ Зауважу, що цієї суми не вдалося зібрати навіть протягом 10 наступних років. У 1833 р. у касі було всього 29 тис.³⁹ Основна причина повільного її поповнення – бідність греко-католицьких священників. На початку 30-х років XIX ст. більшість із них заявляла, що може жертвувати на фонд від 1 до максимум 6 флоринів на рік⁴⁰.

Другим джерелом доходу каси мали стати відсотки чи комісійні від позики внесків приватним особам⁴¹. Здебільша їх позичали під заставу нерухомого майна під 5 % річних⁴². Зичити гроші почали відразу ж після заснування фонду. Наприклад, у 1824 р. позику в розмірі 2 000 зол. рин. отримав Станіслав Бохдан, власник с. Задвір'я⁴³.

³⁴ ЦДІАЛ України. Ф. 201. Оп. 3. Спр. 1. Арк. 1.

³⁵ Великий А. 3 літопису християнської України: Церковно-історичні радіолекції з Ватикану. Рим: Вид-во оо. Василян, 1975. Т. VII. С. 191–195, 198–200.

³⁶ Серед документів вдовичо-сирітського фонду Львівської архієпархії (ЦДІАЛ України. Ф. 201. Оп. 3) наступний збережений статут – прийнятий у 1868 р. Натомість М. Богачевська-Хомяк згадує статут фонду цієї архієпархії за 1848 р. Він зберігся серед документів Перемишльського єпископства в державному архіві в Перемишлі (Богачевська-Хомяк М. Білим по білому. Жінки у громадському житті... С. 121).

³⁷ ЦДІАЛ України. Ф. 201. Оп. 3. Спр. 1. Арк. 1. У 1860 р. річний внесок пароха був фіксованим і становив 4 флорини 20 крейцерів (Там само. Спр. 4. Арк. 30–30 зв.).

³⁸ Там само. Спр. 1. Арк. 2.

³⁹ Там само. Спр. 9. Арк. 17. У документах цю валюту називають по-різному: золотий ринський або флорин. По суті, це одна й та ж монета, оскільки німецька назва золотого ринського звучить як *Gulden rheinisch*, а гульден – це флорин. Навіть коли в 1857 р. запровадили нову австрійську валюту, де основним номіналом став флорин (гульден), у Галичині його продовжували називати золотим ринським, який ділився на 100 крейцерів (Шуст Р. Нумізmatика. Історія грошового обігу та монетної справи в Україні: навч. посібн. 2-ге вид. Київ: Знання, 2009. С. 229).

⁴⁰ ЦДІАЛ України. Ф. 201. Оп. 3. Спр. 8. Арк. 12, 40 зв., 54 зв.; Спр. 9. Арк. 1, 3, 4, 6, 8.

⁴¹ Там само. Спр. 1. Арк. 1.

⁴² Там само. Спр. 11. Арк. 15.

⁴³ Там само. Спр. 8. Арк. 16–18 зв.

Крім того, засновники фонду розраховували, що священники та весь клир складатимуть пожертву в час приходу на нову парафію чи заміщення вакантної посади (декана, його заступника, наглядача парафіяльної школи тощо)⁴⁴. Щодо фінансової спроможності на це парохів, то якщо вони змінювали стару парафію на кращу нову, яка, відповідно, мала приносити більше доходу, то могли дозволити собі виділити певну суму на таку благодійність. Кардинально іншою була ситуація з молодими священниками, які починали службу на парафії відразу ж після закінчення семінарії. Переважно вони були вбогими, одружувалися з жінками з невеликим посагом, тому часто розраховували на фінансову підтримку рідних і «на початках ледве самі утримуватися можуть чи до свого господарства робляться здатними»⁴⁵.

Очікували, що священники ділитимуться з фондом і частиною пожертв, які їм звично давали в час титулярного дня церкви, який називали відпустом⁴⁶. Окрім того, засновники фонду просили парохів вносити кошти в час їхніх особистих родинних свят, як-от хрещення, одруження дітей, іменини членів священничої родини чи навіть поминання близьких померлих. Додаткових і багатих пожертв чекали від неодружених чи бездітних, а також тих, чії діти виросли й самі себе забезпечували. Останнім джерелом доходу мали стати внески патронів парафій⁴⁷.

Незважаючи на те, що заснування цієї інституції підтримувала державна влада, у статуті жодного разу не згадане централізоване фінансування. Основним джерелом його поповнення мали бути суто добровільні пожертви греко-католицьких священників.

Накопичені кошти фонд мав давати вдовам та їхнім дітям щороку. Проте їмості не отримували однакової допомоги. Її розмір залежав від вислуги померлого священника: якщо він служив від року до 10, то його вдову відносили до I класу, якщо від 11 до 20 років – до II, якщо від 21 і більше – до III. Удова I класу мала отримувати 20 зол. рин. у конвенційній монеті⁴⁸, II – 30, III – 40⁴⁹. Таку різницю аргументували тим, що їмость I і II класів переважно доволі молода, а отже, має змогу працювати та заробляти. Крім того, автори статуту зауважували, що більшість цих жінок живе по селах, а прожиття там не дуже дороге⁵⁰. Вдова отримувала кошти до смерті. Проте, якщо знову виходила заміж, то гроші їй переставали виплачувати⁵¹.

⁴⁴ ЦДІАЛ України. Ф. 201. Оп. 3. Спр. 1. Арк. 1.

⁴⁵ Такою була думка духовенства Оброшинського деканату, висловлена під час обговорення реорганізації фонду на початку 30-х років XIX ст. (Там само. Спр. 8. Арк. 32). Ідентичні висловлювання лунали й зі сторони священників інших деканатів, зокрема Білчецького (Там само. Арк. 40) та Городенківського (Там само. Арк. 54).

⁴⁶ Там само. Арк. 1.

⁴⁷ Там само. Арк. 1 зв.

⁴⁸ Назва походить від конвенційної монетної системи, яку в Австрійській імперії заснували у 50-х роках XVIII ст. Її обігові монети були високоякісними. Змінили їх тільки 1857 р. (Огуй О. Конвенційна система. *Енциклопедія історії України* / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. Київ: Вид-во «Наукова думка», 2008. Т. 5. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Konventsina_Systema).

⁴⁹ У 40-х роках розмір допомоги зменшили. Наприклад, у 1847 р. вдова I класу продовжувала отримувати 10 зол. рин., тоді як II і III – 15 і 20 зол. рин. відповідно (ЦДІАЛ України. Ф. 201. Оп. 3. Спр. 12. Арк. 9 зв.).

⁵⁰ ЦДІАЛ України. Ф. 201. Оп. 3. Спр. 1. Арк. 2.

⁵¹ Там само. Арк. 1 зв.

Щодо допомоги сиротам, то розмір і період виплати для хлопчика й дівчинки були різними. Першим нараховували 35 зол. рин. і 35 крейцерів у конвенційній монеті щороку до 17 років. Натомість дівчата отримували майже вдвічі менше – 18 зол. рин. і 30 крейцерів у конвенційній монеті до 15 років зокрема⁵². Виплати фонду для хлопців та дівчат зрівняли в 1884 р.⁵³

У статуті пояснено таку різницю в часі й розмірі допомоги. По-перше, оскільки сини священників часто обирали шлях батька, то потребували відповідної шкільної освіти, а отже, коштів для її здобування⁵⁴. Виплату до 17 років аргументовано тим, що саме в цей час хлопці стають дорослими й досить свідомими, щоб обрати свій майбутній шлях. Якщо ж вони захочуть вступити до семінарії, то «безкоштовного навчання ... [у ній – М. О.] можуть стати учасниками».

По-друге, дівчатам, як пояснювали автори статуту, достатньо вміти читати, писати, знати основи релігії та навчитися ручної роботи. Для цього вистачить відвідувати безкоштовну парафіяльну школу чи навчитися цих навиків у рідних. Тому їх виховання і підготовка до дорослого життя були менш затратними. Виплати до 15 років, зокрема, аргументовано тим, що цей вік цілком достатній, щоб дівчина могла вийти заміж чи почала заробляти, працюючи на «жіночих роботах»⁵⁵. Щодо «вийти заміж», то у XIX ст. на українських землях дівчина віком 14–18 років вважалася дорослою і саме в цей час готувалася до подружнього життя⁵⁶. Це було на 5–6 років раніше, ніж у Західній Європі⁵⁷. Щодо іншого сценарію життя молододі дівчини – «праці на жіночих роботах», то для Галичини зокрема і Східної Європи загалом така практика не була частим явищем. Натомість у західноєвропейських країнах наявність т. зв. «*life cycle servants*» звична. Тобто тут було достатньо молодих осіб, які служили в когось у період між покиданням батьківського дому та закладенням власного⁵⁸. Все ж сучасні польські дослідники доводять, що «*life cycle servants*» були й у старопольському суспільстві⁵⁹, а не тільки на захід від «лінії Гайнала» (її вивів математик Джон Гайнал (*John Hajnal*) і вона з'єднує Санкт-Петербург та Трієст, поділяючи Європу на два регіони з різними рівнями шлюбності)⁶⁰. Очевидно, наймана праця молодих дівчат траплялася і в Галичині в першій половині XIX ст., тому греко-католицькі священники не відкидали такої можливості.

⁵² ЦДІАЛ України. Ф. 201. Оп. 3. Спр. 1. Арк. 1 зв.–2.

⁵³ Богачевська-Хомяк М. Білим по білому. Жінки у громадському житті... С. 122.

⁵⁴ Швидше за все майбутні священники повинні були навчатися в головній школі, адже саме вона готувала до вступу в реальну школу чи гімназію. Останні були розраховані на тих осіб, які «мають намір посвятити себе вищим штукам» (Ступарик Б. Шкільництво Галичини (1772–1939). Івано-Франківськ, 1998. С. 18). Оскільки розташовувалися ці освітні заклади в містах, то проживання дитини в них вимагало коштів, навіть якщо навчання було безкоштовним.

⁵⁵ ЦДІАЛ України. Ф. 201. Оп. 3. Спр. 1. Арк. 1 зв.–2.

⁵⁶ Ігнатенко І. Жіноче тіло у традиційній культурі українців. Харків, 2016. С. 62.

⁵⁷ Kuklo C. Kobieta samotna w społeczeństwie miejskim u schyłku Rzeczypospolitej szlacheckiej. Studium demograficzno-społeczne. Białystok, 1998. S. 59–60.

⁵⁸ Kuklo C. O historii społecznej z perspektywy demografa historycznego słów parę. *HISTORYKA. Studia Metodologiczne*. Kraków, 2019. T. 49. S. 312–313.

⁵⁹ Ibid. S. 320.

⁶⁰ Kuklo C. O historii społecznej z perspektywy demografa historycznego... S. 313.

В окремих випадках удови та сироти могли розраховувати на додаткову допомогу. Проте для цього фонд повинен був мати змогу покрити такі витрати⁶¹. Крім того, якщо сирота священника мала інвалідність, то отримувала виплати на постійній основі, а не з віковим обмеженням⁶².

Щодо чисельності вдів і сиріт греко-католицьких священників у Львівській архієпархії на період заснування фонду, то на 1820 р. перших було 86, а других – 139. Удів I класу – 8, II – 28, а III – 50. Сиріт-хлопців нарахували 75, а дівчат – 64. Для виплати їм річної допомоги потрібно було 6 852 зол. рин. і 45 крейцерів⁶³. Протягом року їхня кількість суттєво зросла й на червень 1821 р. в архієпархії було 108 вдів священників (10 – I класу, 32 – II, 66 – III) та 166 сиріт (90 хлопців і 76 дівчат)⁶⁴. Щоб забезпечити їх річною допомогою, каса фонду мала становити мінімум 8 383 зол. рин.

Таблиця

**Чисельність вдів і сиріт греко-католицьких священників
за 1820 та 1821 роки⁶⁵**

Роки	К-сть вдів	К-сть хлопців сиріт	К-сть дівчат сиріт
1820	86	75	64
1821	108	90	76

Як уже зазначено, засновники фонду підраховували, що для його повноцінного функціонування потрібно 167 660 зол. рин. капіталу. Аргументували це тим, що кількість священників, яких тоді не вистачало на парафіях, зростатиме, а отже, збільшуватиметься й чисельність їхніх вдів і сиріт⁶⁶.

Варто розглянути значимість такої фондової допомоги для тогочасної самотньої матері з дітьми. Якщо за приклад взяти їмость-удову II класу з двома неповнолітніми дітьми (хлопчиком і дівчинкою), то в рік вона могла отримати 83 зол. рин. та 65 крейцерів. Зауважу, що тоді вчителям тривіальних шкіл уряд платив 250 зол. рин. на рік⁶⁷. Порівняно з цим указана сума видається невеликою. Проте ці гроші не мали бути єдиним доходом овдової сім'ї, адже передбачалось, що їмость не сидітиме без праці. Цю інституцію закладали, щоби вдови не стали тягарем для своїх родичів та близьких і щоб не залишилися без допомоги взагалі⁶⁸.

Фонд функціював завдяки комісії із двох деканів, двох парохів та секретаря. Їх обирали раз на 3 роки на синоді Львівської архієпархії. Одних і тих же членів могли вибирати неодноразово. Після обрання вони мали скласти присягу. За

⁶¹ ЦДІАЛ України. Ф. 201. Оп. 3. Спр. 1. Арк. 2.

⁶² Там само. Спр. 58. Арк. 41.

⁶³ Там само. Спр. 57. Арк. 2 зв.

⁶⁴ Там само. Спр. 1. Арк. 2.

⁶⁵ На жаль, важко простежити динаміку збільшення/зменшення кількості священничих вдів і сиріт цієї єпархії на початку діяльності фонду. Наступні збережені статистичні дані належать аж до 1842 р.

⁶⁶ ЦДІАЛ України. Ф. 201. Оп. 3. Спр. 1. Арк. 2.

⁶⁷ Сірополко С. Історія освіти в Україні... С. 517.

⁶⁸ ЦДІАЛ України. Ф. 201. Оп. 3. Спр. 1. Арк. 2.

роботу їм не платили – комісари працювали на волонтерських засадах⁶⁹. Головував над ними член капітули, якого обирав ординаріат. Комісія мала засідати у Львові, тут же, при митрополичій архикафедрі, перебувала її канцелярія з касою внесків і приходів фонду. Остання повинна була мати подвійний замок, а ключі від неї зберігалися в декана й пароха, які входили до комісії. Фінансовий рік фонду, як і комісії, починався 1 липня, а закінчувався 30 червня.

У деканаті фондом займалися два місцеві капелани, яких обирали раз на рік. При цьому допускалося повторне обрання. На місцях фонд мав окрему касу з подвійним замком, де зберігали внески для допомоги вдовам і сиротам. Касу могли відкрити тільки у присутності обох обраних капеланів⁷⁰.

Хоча заснування фонду погодили 1821 р., а цісар підтвердив восени 1823 р., парохі на місцях отримали друковані екземпляри статуту наприкінці літа – на початку осені 1824 р. Підготували їх у друкарні Йозефа-Яна Піллера (Joseph Jan Piller) у Львові⁷¹ польською та німецькою мовами. Парохі отримували статуту у деканальному уряді, часто в період проведення синоду деканату, що підтверджували підписом. Статут вони повинні були вкласти до парафіяльних актів. Декани й парохі, які опікувалися кількома парафіями, одержували кілька примірників⁷².

Цікаво, що клир тільки одного деканату – Косівського – дав пожертви на фонд одразу ж під час отримання примірників статуту: 17 священників по 20 крейцерів. Так загальна сума пожертви становила 5 зол. рин. і 40 крейцерів у конвенційній монеті. Внесків не склали тільки двоє⁷³.

На початку 1825 р. Львівська архієпархія розробила правила ведення документації фонду як на місцях, так і при головній касі⁷⁴. Їх відправили кожному капеланові, який відповідав за збір пожертв при деканаті⁷⁵. Загалом, вони повинні були фіксувати внески та витрати у трьох типах документів. Перший – декларація добровільних пожертв⁷⁶, де записували прізвище, ім'я, посаду священнослужителя, який її дав, та розмір (див. Додаток 1). Капелани мали робити два екземпляри цієї декларації: один вкладали до книги приходів і видатків деканальної каси, другий відправляли до канцелярії фонду зі зведеним списком доходів⁷⁷.

Інший документ, який вимагали вести на місцях, – Книга приходів і видатків деканальної каси⁷⁸. У ній пожертви й витрати фіксували за датами. При цьому вказували: хто в цей день вніс кошти, скільки і з якої причини. Крім того, записували витрати: скільки й на що (див. Додаток 2).

⁶⁹ Відомо, що в 70-х роках XIX ст. службовці фонду вже отримували платню (Там само. Спр. 212. 53 арк.).

⁷⁰ Там само. Спр. 1. Арк. 2–2 зв.

⁷¹ Заснували її у 1773 р. і в період дослідження це була одна з двох друкарень Галичини, яка могла друкувати кирилицею (Сірополко С. Історія освіти в Україні... С. 521). Проте виявлені зразки статуту фонду надруковано тільки польською та німецькою мовами.

⁷² ЦДДАЛ України. Ф. 201. Оп. 3. Спр. 1. Арк. 49–100.

⁷³ Там само. Арк. 92–93.

⁷⁴ Там само. Арк. 36–37; Там само. Спр. 38. Арк. 1–4.

⁷⁵ Там само. Спр. 1. Арк. 37.

⁷⁶ Там само. Арк. 38.

⁷⁷ Там само. Арк. 36.

⁷⁸ Там само. Арк. 38 зв.

Останній документ, який капелани повинні були вести на місцях, – зведений список доходів та витратків деканальної каси фонду⁷⁹. Вимагали готувати два його екземпляри: один залишали в деканаті, другий відправляли до Львова. Зведений список – це таблиця, де фіксували кількість грошей, які вдалося зібрати за фінансовий рік (із 1 липня по 30 червня). Спочатку підраховували кошти з кожного окремого джерела доходів та суму витратків. Укінці – загальний чистий дохід (див. Додаток 3).

Зведений список доходу завіряли деканальною печаткою і разом із коштами та декларацією добровільних пожертв передавали головній касі у Львові вкінці фондового фінансового року. Після відправки деканат мав отримати лист-підтвердження головної каси про отримання коштів⁸⁰.

Отже, як уже зазначено, фонд закладено для допомоги овдовілій їмості та її дітям. На його заснування саме на початку XIX ст. вплинула політика «просвітченого абсолютизму» Габсбургів, яка, зокрема, намагалася покращити становище парафіяльного духовенства, а отже, і членів його сім'ї, та допомогти вбогим. Фонд мав функціонувати переважно завдяки добровільним жертвам священників. Фіксувати й контролювати їх повинні були обрані капелани на місцях, а також комісія у Львові. Для чіткості їхньої роботи архієпархія розробила формуляри відповідних документів. Їмості мали отримувати щорічні виплати до смерті чи повторного одруження: молодші вдови – менше, старші – більше, оскільки очікувалося, що перші працюватимуть. Дітям-сиротам платили до часу їх дорослішання: дівчатам – до 15, хлопцям – до 17 років. Незважаючи на чітко розроблений план роботи фонду, у першому десятилітті діяльності викрилася його основна проблема – через бідність священників каса поповнювалася дуже повільно.

Додаток 1

Deklaracja ofiar dobrowolnych na wsparcie funduszu wdow i sierot kapłańskich Archidiecezyi Lwowskiej obr. gr. kath. od kleru dekanatu N. cyrkułu N. na rok N. uczyniona				
№ porządkowy	Deklaracja ofiar, podpis własnoręczny i tytuł ofiarującego	Ilość deklarowana mon. kon.		Uwaga
		fr.	kr.	
1.	Ofiaruie dac na ten fundusz zł. ryn. dwanaście m. k. N. Jan Czeski m.p.dziekan i paroch Lisku	12		
2.	Ofiaruie dac na ten fundusz zł. ryn. dziesięć m. k. N. Ignacy Bilski m.p. paroch Woli	10		
3.	Ofiaruie dac na ten fundusz zł. ryn. cztery m. k. N. Stefan Gurski m.p. administrator Jasnisk	4	30	

⁷⁹ ЦДІАЛ України. Ф. 201. Оп. 3. Спр. 38. Арк. 39 зв.

⁸⁰ Там само. Арк. 36–37.

4.	Ofiaruię dac na ten fundusz zł. ryn. dwa m. k. N. Irzy Dolanski m.p. kooperator Lipska	2	6	
5.	xc. xc.			
	Summa Brody dnia 1 kwietnia 1825 Coram me Jane Czeski m.p. Decano Brodensi	28	36	

Додаток 2

Księga przychodów i wydatków kassy dekanalney funduszu na wsparcie wdow i sierot kapłańskich archidiecezyi Lwowskiej obr. gr. kat. dekanatu N. cyrkulu N. od dnia 1 lipca 824 zaczęta							
N. porząd- kowy	Dzień, miesiąc, rok, źródło przychodu i przedmiot wydatku	Ilość przychodu		Ilość wydatku			
		fr.	kr.	fr.	kr.		
	<u>Rok 1824</u>						
	<u>Dnia 10 Lipca</u>						
	Podług uczynioney deklaracyi złożył:						
1.	Prew. JX. dziekan Jan Czeski paroch Liska	12					
2.	X. Ignacy Bilski paroch Woli	10					
3.	X. Stefan Gurski administrator Jasnisk	4	30				
4.	X. Jrzy Dolański kooperator Lipska	2	6				
5.	xc. xc. xc.						
	<u>Dnia 18 7bra</u>						
6.	Od x. Skolskiego pod czas instollacyi na pa- rocha Biłki	1	30				
	<u>Dnia 1 9bra</u>						
7.	Od robotu i okucia kassy wraz z dwoma zam- kami i kluczami wydano			1	30		
8.	Za libre papieru conceptowego				8		
	<u>Dnia 20 Xbra</u>						
9.	X. Jan Silski podczas odbierania admininstracyi Zorniski	1					
	<u>Dnia 30 Xbra</u>						

10.	Od X. Gregorza Malskiego z ofiar odpustu w Skale	2				
...	
	Summa przychodow	947	51			
	S. wydatkow			1	38	
	Odciągnowszy od przychodu 947 fm. 51 xm.					
	wydatek roczny 1 fm. 38 xm.					
	zostaie w kassie rocznego czystego przychodu	946	13			
	<u>Dnia 22 janii</u>					
20.	JX. dziekan Jan Czeski podług załączonego tu pisma własnoręcznego wzioł. Koncem odwiezienia kwoty do kassy głównej instytutu wdow i sierot kapłańskich we Lwowie			946	13	
	<u>Adnotacya</u> Jako pismo zapewniające ze kassy dekanalnej kwota 946 fr. 13 kr. mon. kon. we Lwowie do głównej kassy Instytutu wdow i sierot kapłańskich oddana, na dniu dziesiątym do kassy dekanalnej tegoż Instytutu złożonem zostało, na to sie podpisujemy					
	Brody dnia 2 lipca 825					
	N.N. dziekan Brodzki					
	N.N. prefekt kassy					
	N.N. prefekt kassy					

3.	Od xx. Malskiego, Gurskiego xc według N. porząd. 10.11.17. xc z ofiar odpustowych iak księgi przychodow i wydatkow swiadczy								5								
4.	Od xx. Bilskiego, Dolańskiego przy uroczystościach familiynych podług N. porząd. 13.14. księgi przychodu i wychodu								45								
5.	Od jx. Nowodworskiego parocha w Dolhym iak legat podług N. porz. 15 księgi przychodow i wydatkow swiadczy								873								
6.	Od obywatelow jw. N.N. wiel. N.N. w. x. N.N. według N. porząd. 17.18.19. xc księgi przychodow i wydatkow															38	
	<u>Wydatek</u>																
7.	Od roboty i okucia kassy filialney i za libre papieru podług N. porz. 7.8. księgi przychodu i wydatku																1 38

Summa przycho- dow	28	36	2	30	5			45	873		38	947	51				
Summa wydat- kow													1	38			
Odcięgnow-szy od przychodu 947 fr. 51 wyda- tek 1 fr. 38 kr.																	
Zostaie czystego przychodu rocz- nego																946	13
Brody dnia 20 czerwca 825		N.	N.	pre	fek	t k	ass	y									
Coram me deca- no Brodo N.N.		N.	N.	pre	fek	t k	ass	y									

REFERENCES

Adadurov, V. (2010). Svit politychnykh pohliadiv Antonii Anhelovycha: Dokumenty do vyvchennia fenomenu imperskoi identychnosti sered dukhovenstva Halychyny naprykintsi XVIII – na pochatku XIX st. *Naukovi zapysky UKU*, 2 (1), 299–336 [in Ukrainian].

Bohachevska-Khomiak, M. (2018). *Bilym po bilomu: Zhinky u hromadskomu zhytti Ukrainy. 1884–1939*. Lviv [in Ukrainian].

Broński, K. (2010). Rozwój systemu ubezpieczeń społecznych w Galicji w XIX wieku (zarys problematyki). *Zeszyty naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie*, 824, 5–24 [in Polish].

Broński, K. (2010). Towarzystwo Wzajemnych Ubezpieczeń Urzędników Prywatnych we Lwowie jako podmiot ekonomii społecznej (zarys problematyki). *UR Journal of Humanities and Social Sciences*, 1 (14), 45–65 [in Polish].

Domańska, J. (2011). Dobroczynność względem sierot na ziemiach polskich do 1918 roku. *Biuletyn Historii Wychowania*, 27, 19–31 [in Polish].

Dziubynska, Kh. (2013). Opika i vykhovannia ditei-syrit u diialnosti asotsiatsii i pryvatnykh fondiv Polshchi v XIX st. *Porivnialno-pedahohichni studii*, 4 (18), 13–19 [in Ukrainian].

Ihnatenko, I. (2016). *Zhinoche tilo u tradytsiinii kulturi ukrainsiv*. Kharkiv [in Ukrainian].

Kolb, N. (2015). «Z Bohom za Tserkvu i vitchyznu»: hreko-katolytske parafialne dukhovenstvo v Halychyni u 90-ky rokakh XIX stolittia. Zhovkva: Misioner [in Ukrainian].

Kryzhanivskyy, O., & Plokhii, S. (1994). *Istoriia tserkvy ta relihiinoi dumky v Ukraini* (Vol. 3). Kyiv: Lybid [in Ukrainian].

Kuklo, C. (1998). *Kobieta samotna w społeczeństwie miejskim na schyłku Rzeczypospolitej szlacheckiej. Studium demograficzno-społeczne*. Białystok [in Polish].

Kuklo, C. (2019). O historii społecznej z perspektywy demografa historycznego słów parę. *HISTORYKA. Studia Metodologiczne*, 49, 301–328 [in Polish].

Łapot, M. (2004). Żydowska opieka nad dzieckiem sierocym w Galicji w XIX i na początku XX w. (do 1914 r.) *Prace naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Seria Pedagogika*, XIII, 57–73 [in Polish].

Nazarko, I. (1962). *Kyivski i Halytski mytropolity: Biohrafichni narysy (1590–1960)*. (Vol. XIII). Rome: oo. Vasyliiany [in Ukrainian].

Ohui, O. (2008). Konventsiiina systema. In V. Smolii (Ed.), *Entsyklopediia istorii Ukrainy – Encyclopedia of the History of Ukraine* (Vol. 5). Retrieved from http://www.history.org.ua/?termin=Konventsiiina_Systema [in Ukrainian].

Panfilova, T. (2013). Sotsialno-ekonomichni ta natsionalno-politychni reformy v Avstriiskii imperii na zlami XVIII–XIX st. ta yikh vplyv na zarodzhennia struktur ukrainskoho hromadianskoho suspilstva. *Istorychni studii Shkidnoievropeiskoho natsionalnogo universytetu imeni Lesi Ukrainky*, 9–10, 32–33 [in Ukrainian].

Promova Yaroslava Hrytsaka na vruchenni pochesnoho doktoratu Honoris causa Marti Bohachevskii-Khomiak. (2013). Retrieved from <https://bit.ly/3t5A0oN> [in Ukrainian].

Shust, R. (2009). *Numizmatyka. Istorii hroshovoho obihu ta monetnoi spravy v Ukraini* (2nd ed.). Kyiv: Znannia [in Ukrainian].

Siropolko, S. (2001). *Istorii osvity v Ukraini*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].

Skochylas, I. (Comp.). (2006). *Sobory Lvivskoi yeparkhii XVI–XVIII stolit*. Lviv: Vydavnytstvo Ukrainskoho Katolytskoho Universytetu [in Ukrainian].

Stuparyk, B. (1998). Shkilnytstvo Halychyny (1772–1939). Ivano-Frankivsk [in Ukrainian].

Velykyi, A. (1975). *Z litopysu khrystyianskoi Ukrainy: Tserkovno-istorychni radiolektsii z Vatykanu* (Vol. VII). Rome: Vydavnytstvo oo. Vasyliian [in Ukrainian].

Marta ONYSKIV

PhD

Junior Researcher at the Department of Medieval Studies

Ivan Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies

National Academy of Sciences of Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4484-7548>

e-mail: MartaMn9@gmail.com

THE FUND FOR ASSISTANCE TO WIDOWS AND ORPHANS OF GREEK CATHOLIC PRIESTS: ESTABLISHMENT AND FEATURES OF FUNCTIONING AT THE BEGINNING OF THE ACTIVITY

Introduction. The position of a widow was hard after her husband's death. She needed assistance. The fund for assistance to widows and orphans of Greek Catholic priests was established to support these women. *The purpose* of the article is to investigate the causes of establishing the first fund for assistance to widows and orphans of Greek Catholic priests. In addition, the features of the fund's work in the 1820^s and early 1830^s are explored. *Results.* The fund was established in 1823 and worked at the territory of the Greek Catholic Archdiocese of Lviv. It was to be replenished by seven sources. Priests' voluntary donations were the main

of them. The widows received various payments from the fund. Their amount depended on the service time of a widow's husband. Besides that, orphan boys received more money than orphan girls did. The dean's office elected two priests who had to control and fix the donations. Elected priests got the documents' examples, which they had to keep. The forms of these documents are published in the article. *Conclusion.* The fund was established to support the widows of Greek Catholic priests and their children. However, the first decade of its existence was not efficient. Although the fund had developed a charter and features of the work, it could not raise enough money for assistance to widows. Priests' poverty was the main reason for this.

Keywords: fund for assistance to widows and orphans of Greek Catholic priests, the Greek Catholic Archdiocese of Lviv, charter, widow, orphan, donation, payment.